

УДК 378:373:3

Закраєвська О.Ю.,

аспірантка кафедри теорії та історії педагогіки

Гуманітарного інституту

Київського університету імені Бориса Грінченка,

вчитель початкової школи

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ — НЕ ПРОЕКТ, А РЕАЛІЇ ЧАСУ

У статті проаналізовано проблему підготовки майбутніх учителів початкової школи; розглянуто поняття «підготовка», «підготовка вчителів» відповідно сучасності; представлено змістовну характеристику підготовки вчителів початкової школи на сучасному етапі.

Ключові слова: *початкова школа, майбутній учитель, підготовка, підготовка вчителів.*

Постановка проблеми. Особливості сучасної педагогічної освіти характеризуються кількома чинниками. По-перше, зміна змісту педагогічної системи через зміну її головної мети визначається в підготовці фахівців з новим типом мислення, здатних забезпечити різнобічний розвиток учня як особистості і найвищої цінності суспільства. По-друге, в контексті особистісної орієнтації освітнього процесу потребує впровадження компетентнісний підхід, що викликано новим поглядом на якість підготовки сучасного вчителя початкової школи.

У той же час реалії сучасності вимагають від майбутнього вчителя бути інтелектуально розвинутим та соціально активним, застосовувати різноманітні педагогічні технології й засоби для здійснення найважливішої професійної функції — готувати вихованців до адаптування та співіснування в соціумі. Тому належний рівень підготовки стає невід'ємною складовою характеристики професійної діяльності педагога.

В руслі такого бачення особливостей підготовки до педагогічної діяльності слід зробити акценти на тих факторах, які модернізували зміст підготовки майбутнього вчителя, зокрема: гуманізація освіти, перехід до реалізації нового Державного стандарту, запровадження принципів особистісно-зорієнтованого та компетентісного підходів у навчальному процесі початкової ланки освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань особливостей професійної підготовки майбутніх учителів приділяли увагу такі вчені: Ш.О. Амонашвілі, В.І. Бондар, О.Я. Савченко, В.О. Сухомлинський, Л.О. Хомич, С.М. Мартиненко, Л.Л. Хоружа, О.К. Дусавицький, Н.А. Глузман, та інші.

У зв'язку з постійними змінами в нашому суспільстві постало загальне питання про якісну підготовку майбутніх учителів, про розвиток в них різних умінь та навичок, про розуміння їхньої ролі у навчанні, вихованні та розвитку учнів. Тому набувають значної ваги дослідження з проблем формування професійної компетентності майбутнього вчителя. Потрібно сформувати особистість вчителя, який міг би вирішувати всі завдання навчання та виховання без будь-яких труднощів, а якщо б якісь труднощі з'являлися, міг їх подолати, і загалом бути професіоналом своєї нелегкої справи.

О.Я. Савченко ядром професійної підготовки вважає її зміст, фундаментальність якого має забезпечити випереджувальну підготовку спеціаліста [4, 1]. Автор доходить висновку щодо необхідності оновлення змісту методичної підготовки вчителів за принципом цілісності, системності та інтеграції; врахування тих процесів, які визначають діяльність сучасної початкової школи. Крім того, О.Я. Савченко наголошує на необхідності врахування тих змін, що відбулися в суспільстві і пов'язані з науково-технічним прогресом, посиленням інтеграційних процесів, інформатизацією і комп'ютеризацією [4, 1]. Важливим є висновок автора про те, що у формуванні особистості майбутнього вчителя початкової школи необхідно згармонізувати загальнокультурні, психолого-педагогічні і методичні знання, вміння, способи діяльності, посилити їх професійну спрямованість, забезпечити фундаментальність базової підготовки [4, 4].

Як свідчить аналіз праць багатьох педагогів-практиків, характерною є спільна думка щодо переосмислення ключових аспектів підготовки особистості майбутнього вчителя згідно вимог сьогодення. Зокрема, С.М. Мартиненко були розроблені концептуальні засади підготовки майбутнього вчителя початкової школи до діагностичної діяльності [2], Д.І. Пашенком — методологічні основи формування готовності вчителів початкових класів до гуманістичного виховання учнів [3], Л.Л. Хоружою — теоретичні засади формування етичної компетентності вчителя початкових класів [7], Н.А. Глузман — система формування методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів [1]. На сучасному етапі розвитку освіти виникає цілий комплекс вимог до педагогічної готовності, під-

готовки, майстерності, компетентності педагога, його професіоналізму, що в свою чергу потребує комплексного психолого-педагогічного дослідження.

Мета написання статті. Аналіз особливостей підготовки майбутніх учителів початкових класів до професійної діяльності із врахуванням змін, що зумовлені сучасними умовами.

Виклад основного матеріалу. Майбутній вчитель є реалізатором державної політики щодо розвитку і формування майбутнього покоління, від його підготовки залежить його професіоналізм і якість професійної діяльності, а це не що інше як кінцевий результат формування і розвитку особистості молодого покоління, тому на сучасному стані розвитку національної системи педагогічної освіти зростають вимоги до підготовки вчителя.

Сучасна освіта не встигає за тими змінами, що відбуваються у суспільстві. Зокрема, Савченко О.Я. описує сучасні ситуації впровадження оновленого змісту початкової освіти, які відбулися в нових нормативних документах. До найважливіших характеристик цих змін відносить такі:

1. У програмах з кожного предмета оновлено й уточнено мету і завдання їх вивчення, які утверджують цінність і пріоритетність розвитку особистості дитини засобами відповідних компетентностей з урахуванням специфіки навчальної дисципліни.

2. Упорядковано термінологічне поле компетентнісного підходу. Зокрема, в українській дидактиці вже є чіткі, однозначні тлумачення базових понять цього підходу: компетентність, ключова компетентність, предметна компетентність і компетенції.

3. Більш жорсткі й чіткі вимоги до результативної складової початкової освіти з усіх предметів зумовили зміни в розумінні поняття «якість освіти». Тепер у процесі моніторингу якості початкової освіти для її визначення вживається низка понять: об'єкти контролю, навчальні результати, навчальні досягнення, предметні компетентності й компетенції, критеріальна основа визначення рівнів, динаміка сформованості певних навчальних досягнень, державні вимоги до загальноосвітньої підготовки учнів, тестова перевірка, портфоліо учнівських досягнень, державна підсумкова атестація, участь у міжнародних дослідженнях тощо.

Оскільки компетентність є особистісним надбанням, треба забезпечувати в навчанні такі умови, щоб зовнішній контроль й оцінювання з боку вчителя поступово доповнювався систематичним та ефективним внутрішнім контролем і оцінюванням учнів через самоконтроль

і самооцінювання, взаємоконтроль і взаємооцінювання. За цих умов дитина починає себе усвідомлювати суб'єктом учіння, який також відповідає за якість своєї праці.

4. Необхідність реагування школи на виклики часу зумовила суттєві зміни у переліку предметів інваріантної частини базового навчального плану, а отже, і в навчальних програмах [5, 39].

Перерлічені зміни є реалізаторами державної політики щодо розвитку і формування майбутнього покоління, тому необхідно як найбільше приділяти увагу підготовці вчителів, адже саме від цього залежить якість їхньої професійної діяльності, що в свою чергу впливає і на формування та розвиток молоді.

Важливого значення в особистісному становленні майбутнього педагога набуває власне загально педагогічна підготовка як складова усієї системи професійної підготовки.

Майбутній учитель початкових класів здатен проектувати і моделювати нові способи педагогічної діяльності на основі нових знань з організації навчальної діяльності молодших школярів, може дійсно змінити педагогічний процес на більш якісний рівень, якщо він постійно підвищує свої професійні знання, уміння й навички і, головне, володіє технологічною компетентністю в сучасному світі постійних змін.

Хомич Л.О., у зв'язку з цим, виділяє наступні фактори нових підходів до підготовки вчителя:

— соціально-економічні, пов'язані із змінами в суспільній свідомості і появою нових цінностей в освіті, тобто переваги саморозвитку самовиховання, самоосвіти над передачею знань, умінь і навичок; інтереси особистості мають пріоритетне значення порівняно з навчальними планами і програмами; створюються умови для постійного збільшення людини, гармонізації її відносин з природою і суспільством, державою й іншими людьми;

— практичні, що виникли внаслідок соціально-економічних перетворень у нашій країні, появи нових типів навчально-виховних закладів, окрім загальноосвітньої школи; для них потрібний новий учитель з цілісним уявленням про професійну діяльність; майбутній учитель повинен діяти самостійно, оволодіти в процесі психолого-педагогічної підготовки спеціальними вміннями і навичками взаємодії й спілкування; щоб підготовка вчителя відповідала сучасним вимогам, треба активізувати розробку методологічної та теоретичної основи педагогічної освіти;

— теоретичні, зумовлені як соціально-економічними, так і практичними змінами в розвитку народної освіти; педагогічна освіта роз-

вивається по шляху формування в майбутніх педагогів цілісного уявлення про свою професійну діяльність, через те більшість педагогічних закладів України у навчальні плани включає інтегровані курси психолого-педагогічних дисциплін і на цій основі цілеспрямовано організовує формування професійно важливих якостей майбутнього вчителя, його професійної свідомості і поведінки, а також сприяє розвитку індивідуальності [6, 114].

Ми підтримуємо думки науковців і визначаємо професійну підготовку вчителя початкової школи як процес оволодіння особистістю життєвими компетенціями, загальнонауковими, професійними знаннями і вміннями для успішного здійснення професійної діяльності.

Висновки. Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури і практичної діяльності дали змогу стверджувати, що на сьогоднішній день проблема особливостей підготовки вчителя початкової школи є досить актуальною, пріоритетною та багатоаспектним утворенням. В результаті нами розкрито зміни до підготовки майбутнього вчителя початкової школи, які зумовлені сучасними умовами та реаліями сьогодення.

Література

1. Глузман Н.А. Система формування методико-математичної компетентності майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н.А. Глузман. — Луганськ, 2011. — 44 с.
2. Мартиненко С.М. Система підготовки вчителя початкових класів до діагностичної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / С.М. Мартиненко. — Київ, 2009. — 52 с.
3. Пашенко Д.І. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до гуманістичного виховання учнів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Д.І. Пашенко. — К., 2006. — 37 с.
4. Савченко О.Я. Компетентісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи / О.Я. Савченко // Гірська школа українських Карпат. — 2015. — № 12–13. — С. 39.
5. Савченко О.Я. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів / О.Я. Савченко // Початкова школа. — 2001. — № 7. — С. 1–4.
6. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Хомич Л.О. — К. : Магістр-S, 1998. — 201 с.

7. Хоружа Л.Л. Теоретичні засади формування етичної компетентності майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Л.Л. Хоружа. — К., 2004 — 45 с.

В статье проанализирована проблема подготовки будущих учителей начальной школы; рассмотрены понятия «подготовка», «подготовка учителей» соответственно современности; представлена содержательная характеристика подготовки учителей начальной школы на современном этапе.

Ключевые слова: начальная школа, будущий учитель, подготовка, подготовка учителей.

The article deals with the problem of future primary school teachers training, examines the concept "training", "training of teachers" according to the modern requirements; presents semantic meaning of the primary school teachers training at the current stage.

Key words: primary school, future teacher, training, teachers training.